

Esi-Kalevalainen sarja
osa 2

Sikermä-Kalevala

Lemminkäinen, Väinämöinen ja Naimakansan virsiä

Kokoonpannut
Elias Lönnrot
1833

Valokuvat
Matti Pulli
2002

Toimittanut
Matti Rasilainen

2005

Esipuhe

Lönnrot kirjoitti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran sihteerille Kaarle Niklas Keckmannille. 25. heinäkuuta 1833. *"...Sillä tavalla ja siitä koosta, jossa näitä runoja nyt saadaan, näytti se minusta jo entisiä osia toimitaissa parahaksi lyödä yhteen niitä sipaleita, jotka kattain olevan yhestä. Sillä laadulla tulivat moniahat jotenki pitkäksi, n.k. Käärmeen, Raudan ja Tulen synnyt, joita eripaikoista ainaki saadaan eri sanoilla. Samalla tavalla olen aikonut tehdä nytki niiden runosipaleiden kanssa, jotka nähtävästi ovat yhestä aineesta, jos ne ei eroitakse siksi että molempia taitaisi prantätä erinänsä. Näin olen nyt kokeeksi jatkanut yhteen kaikki runot, jotka tiedän olevan Lemminkäisestä ja sain täysinäiset kaksi arkkia eli 825 vörsyä hänestä ilman sanaakaan omia panematta Jos kaikki mitä Väinämöisestä runoissa kerrotaan, koottaisi yhteen, tulisi vähintäki neljä arkkia eli likimäärin 2000 vörsyä. Ilmarisesta saisi noin arkin eli puolentoista; Kaukomiellestä samoin, vaikka mitä viimeiseksi mainittuhun koskee, minulla on paljon syytä varoa, että hän ei ollut mikään erityinen persöna vaan että tällä nimellä ymmärretään muita enemmän Lemminkäistä."*

Aarne Anttila toteaa kirjassaan "Elias Lönnrot, elämä ja toiminta I, 1931": *"Tässä kirjeen katkelmassa on omiansa hämmästyttämään sisällyksen ja muodon välinen vastakohtaisuus, kuningasajatus ja arkiset sanat"*

Heinäkuussa 1833 oli Kalevalan kehityksen käänne-kohta: Lönnrot alkoi yhdistellä kansanrunoista aluksi runoelmia. Myöhemmin runoelmista muodostui koko-nainen eepos. Pelkkänä kansanruno kokoelmana Kalevala tuskin koskaan olisi saanut sellaista kansallista ja vielä vähemmän kansainvälistä huomiota, kuin se nyt Lönnrotin eepoksena sai. Yllä mainittua Lemminkäis-runoelmaa ei koskaan julkaistu painettuna, niin kuin ei muitakaan tämän sikermän osia. Mutta ne ovat kaikki jäljellä käsikirjoituk-sina ja tarjoavat uteliaalle mahdollisuuden seurata Kalevalan kehitystä Lönnrotin luonnoksien perusteella runojen yhdistelyajatuksen syntymisestä lähtien aina valmiiseen eepokseen asti.

Lemminkäinen runoelma alkaa "Oluen panolla", joka on pääosiltaan peräisin Sakari Topelius vanhemman "Vanhoja runoja I (1822)" vihkosesta. Tämän runon sai Topelius tammikuussa 1822 Jyrki Kettuselta, joka oli kotoisin Vienasta Vuokkiniemen Tsenasta. Jyrki Kettunen tapasi Topeliuksen kauppatokallaan Kuddnäsissä lähellä Uttakaarlepyytä. Lönnrotkin laulatti myöhemmin Jyrki Kettusta viidennellä matkallaan (1834), jolla hän kulki Tsenan kautta. Runoelma jatkuu "Lemminkäisen käynnillä Päivilässä", joka löytyy myös Topeliuksen "Vanhoja runoja" vihko-kokoelmasta; osasta III. Lönnrot on täydentänyt runoa lisäpiirtein muista toisinoista. Nämä runot käsittävät säkeet 1-597. Runoelman toinen osa, säkeet 598-825, on täysin erillinen ensimmäisestä. Sen runot on saatu Kesälahden runokuninkaalta Juhana Kainulaiselta v.1828 sekä Ilomantsista tuntemattomalta laulajalta. Tässä Lönnrotilla oli käytettävissä myös Akon-lahtelaisen Trohkimaisen Soavan versio, joka kuitenkin yhdisteli runoja toisin kuin Lönnrot nyt tässä teki. Runoelma sisältää myös muutamia Lönnrotin itse muodostamia säkeitä, vaikka hän kirjeessään vakuuttaakin, ettei ole omiaan sanaakaan pannut. Vai onko joitain käsikirjoituksia ehkä joutunut hukkaan.

Väinämöinen ja Naimakansan virsiä syntyi vasta syyskuussa Vienan Karjalaan tehdyn IV runonkeruu-matkan jälkeen. Tällä matkalla hän tapasi Vuonnisessa Ontrei Malisen, jolta sai pitkän ja yhtenäisen Sampojakson, joka on Väinämöinen runoelman runkona säkeissä 112-707. Lönnrot yhdisteli nyt runoja myös Vuonnisessa tapaamansa vanhan laulajan Vaassila Kieleväisen ohjeiden

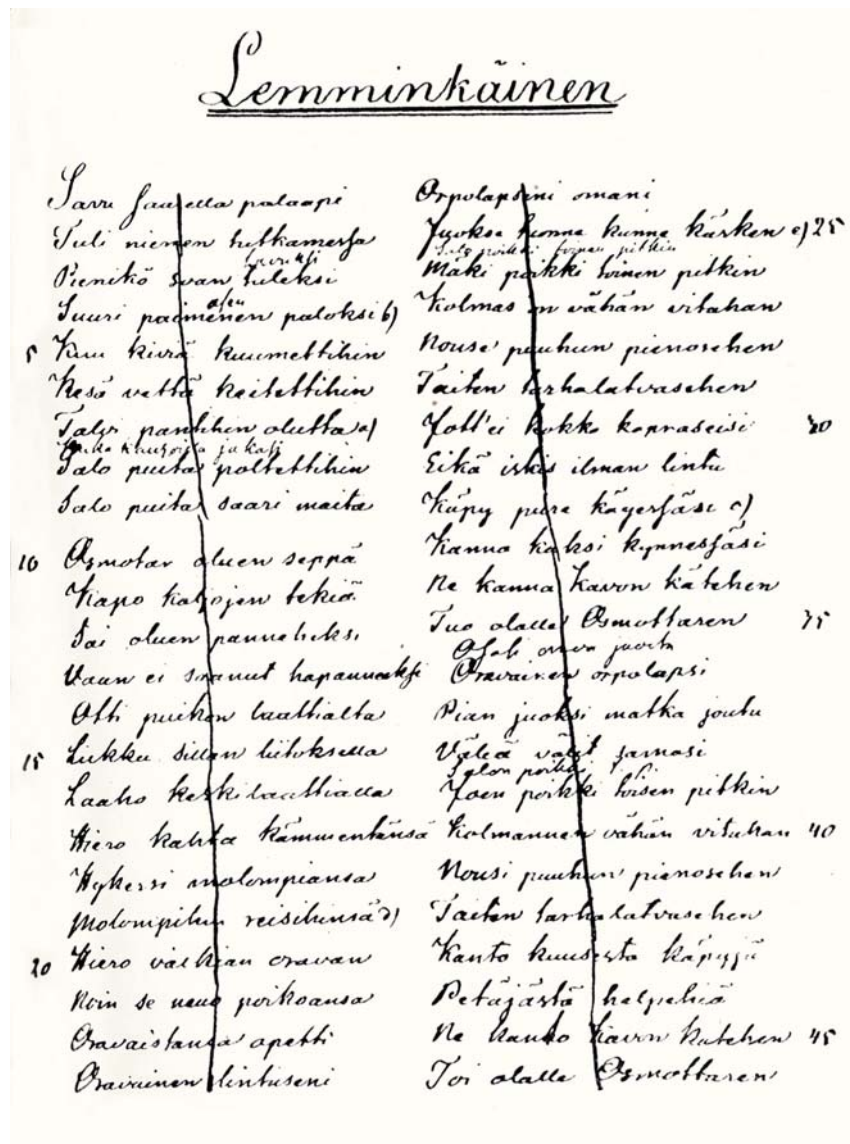
mukaan. Sampojaksoa edeltävät Vellamon neidon onginta ja kultaneidon taonta ja Sammon ryöstön jälkeen Väinämöisen ja Ilmarisen kilpakosinta. Nämä runot sisältyvät säkeisiin 1-939.

Väinämöisen toinen osa alkaa Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulannalla, jonka jatkoksi Lönnrot yhdistää ilman immen kosinnan muuttamalla runon neidon Joukahaisen sisareksi. Kilpalaulantaruno on yhdistelmä Ontrei Malisen sekä Ponkalahdesta Lönnrotin Vuonniseen soutaneen Lukkani Huotar in toisinoista. Seuraavina runoina ovat Väinämöisen polvenhaava, laivaretki, kalanluinen kantele ja Väinä-möisen soitto. Näiden runojen väleihin Lönnrot sijoitti Tuonelassa ja Vipusessa käynneistä kertovat runot. Neljä viimeistä jaksoa: Väinämöisen tuomio, Väinämöisen miekka, Koivuinen kantele ja koivun valitus, ovat melko erillisiä eivätkä ole vielä sulautuneet muuhun runoelmaan.

Lönnrotilla oli alunperin aikomus koota myös Ilmarisesta kertovat runot kokonaisuudeksi, mutta Väinämöisen jälkeen, hän havaitsi, että suurin osa tätä sankaria koskevaa aineistoa oli jo käytetty Väinämöisen yhteydessä.

Naimakansan virsiä on koottu pääasiassa IV matkalla Vuokkiniemestä kerätyistä häärunoista. Lönnrot itse ei koskaan nähnyt vienankarjalaisia häitä.

Kalevalan kehittyminen jatkui näiden sikermien yhdistämisenä, jonka Lönnrot suoritti marras-joulukuussa 1833. Tuloksena syntyi "Runokous Väinämöisestä" eli ns. Alku-Kalevala. Tosin Kalevala nimi ei vielä silloin ollut käytössä. Tarvittiin vielä V matka ja Arhippa Perttusen tapaaminen Latvajärvellä, ennen kuin Kalevalan 1. painos eli ns. Vanha Kalevala (1935) oli valmis julkaistavaksi.

Sikermä-Kalevala

Sisällysluettelo

Taustaa (*i-ii*)

Sisällysluettelo (*iii*)

Kuvaluettelo (*iv-vi*)

Lemminkäinen

Oluen pano (1...2)

Lemminkäisen käynti Päivölässä (2...5)

Lemminkäisen pakomatka (5)

Lemminkäisen kosinta ja surma (5...7)

Väinämöinen

Vellamon neidon onginta (1)

Kultaneion taonta (1)

Meren luutiminen(1...2)

Lappalainen ampuu Väinämöistä (2)

Luomisruno (2)

Väinämöisen ensimmäinen käynti Pohjolassa (2...3)

Sammon taonta (3..5)

Sammon ryöstö (5...6)

Kilpakosinta (6...8)

Kojosen pojan kosinta (8)

Kilpalaulanta (8...9)

Ilman immen kosinta ja Väinämöisen polvenhaava (9...10)

Tuonelassa käynti (11)

Vipusessa käynti (12)

Purren valitus (12...13)

Laivaretki (13)

Kalanluisen kanteleen synty (13...14)

Väinämöisen soitto (14)

Väinämöisen tuomio ja poislähtö (14...15)

Väinämöisen miekka (15)

Koivuisen kanteleen synty (15)

Koivun valitus (15)

Naimakansan virsiä

Alkuvirsi (1)

Vävyn virsi (1...2)

Kutsujen virsi (2)

Lähtövirsi (2...3)

Tulovirsi (3...4)

Toisintoja (5...7)